

THE CONCEPT OF "ARGUMENT" AND ITS SEMANTICS IN THE BIBLICAL TEXT

Raluca Felicia Toma, Assoc. Prof., PhD, "Valahia University" of Târgoviște

Abstract: The present paper is constructed as a study of the biblical text regarding the notion of 'argument', its numerous meanings, some of which are not only different but even antagonistic – presenting minimal morpho-lexical changes.

Keywords: argument, semantics, biblical text

Fiecare limbă în care s-a tradus *Biblia* are contribuția ei la descifrarea mesajului fixat în textul biblic. Cercetând versiunile românești ale proverbelor biblice, sesizăm aspecte ale fenomenului „încuvântării” religioase a enunțurilor proverbiale din tezaurul popular, colectiv și anonim, prin mecanismele substituirilor și ale contextualizărilor. Astfel, diverși termeni ai noțiunii laice și general-umane a „binelui” și „înțelepciunii” devin „iubire”, „credință”, „frică de Dumnezeu”, în variantele biblice ale proverbelor, tot așa cum „răul”, „defectele umane”, „greșeala”, devin „păcat”. Autoritatea care a asigurat circulația celei mai citite cărți din lume, *Biblia*, a facilitat și o nouă cale, încă eficientă, de răspândire a proverbelor, astfel marcate, în rândurile popoarelor. Sutele de metafore, expresii, frazeologisme și proverbe propriu-zise care circulă în limba română, ca cele consemnate în studiile Elenei Slave, ale Mariei Ivăniș-Frențiu ș.a., se regăsesc, într-un fel sau altul, în orice limbă naturală din lume. Ele pot fi explicate și prin teoria universaliiilor gândirii și ale limbii, dar pot fi probate ca preluări din textele sacre.

Haina românească a proverbelor biblice evidențiază, cu asupra de măsură, în foarte multe exemple, ceea ce nu se vede într-un simplu enunț. Limba română reflectă foarte bine virtuțile cu care trebuie să fie dotat, prin natura sa, proverbul: *să comunice* mai mult decât spune, *să zică* în așa fel, încât să lase interlocutorului satisfacția de a descifra intențiile vorbitorului, căci această expresie concentrată, a emițătorului „scump la vorbă”, glăsuiește, după cum afirmă Lucian Blaga, parafrazându-l pe un gigant al gândirii renaștiste, „despre toate lucrurile care se pot ști și altele multe în plus” (L. Blaga, 1977: 9).

Studiul versiunilor românești ale pildelor și ale celorlalte enunțuri proverbiale biblice (zicători, cimilituri, parabole etc.) reliefează modul în care fiecare limbă slujește principiul unanim recunoscut al acestor „ziceri”, caracterizate prin faptul că întregul reprezintă mai mult decât suma elementelor componente ale construcției, iar structura de profunzime conține judecăți, simțăminte și frumuseți ale limbii mai multe decât pot fi ghicite prin receptarea simplă a structurii de suprafață.

În structura lor tematică, unele proverbe biblice au ca referent puterea cuvântului. O mare parte dintre proverbele biblice sunt consacrate forței de semnificare a cuvântului rostit. Am putea interpreta această realitate prin raportarea la textul integral al *Bibliei*, care reprezintă, în esență, Cuvântul divin, ba chiar, dacă urmăm exegeza biblică, divinitatea însăși, după cum se spune în *Noul Testament*.

În cele ce urmează ne vom opri asupra noțiunii de *cearta*.

Cearta este una dintre noțiunile greu de delimitat în mod categoric de ceea ce am putea numi, mai generic, „Cuvântul rău”:

Nu te certa cu nimeni fără pricină, de vreme ce nu ți-a făcut niciun rău (3, 30).

Cel ce păzește învățătura apucă pe calea vieții, iar cel ce leapădă certarea rătăcește (10, 17).

Cel ce iubește învățătura iubește știința, iar cel ce urăște certarea este nebun (12, 1).

Remarcăm aici, în primul rând, două accepții diferite ale noțiunii de „ceartă”. În 3,30 este vorba despre o nuanță a „cuvântului rău”, accepție negativă pentru care regăsim alte multe variante (*minciună, defăimare, lăudăroșenie* etc.). În 10,17 și 12,1 găsim o nuanță total diferită, practic opusă celei dintâi, căci efectul ei este pozitiv, de fapt. Este vorba despre „certare”, adică observația formulată, este adevărat, în cuvinte aspre, dar care are rost educativ. Traducătorul român marchează, de altfel, această opoziție prin doi termeni diferiți, chiar dacă provin din același radical. În accepția negativă („sfadă”, „gâlceavă”, „querelle”), se utilizează un termen moștenit din latină (cf. lat. *certa*), iar în cea pozitivă, se folosește verbul însuși latinesc (din care a rezultat prin derivare regresivă *certa*): *certare*¹, rămas ca atare în română, dar sub forma nominală, valoarea substantivală fiind întărită, aici, ca în multe asemenea substitutive provenite din așa-numitul „infinitiv lung” („infinitiv etimologic”), prin articolul hotărât *-a*. Așadar, o subcategorie pe care am putea să o delimităm relativ sigur, în cadrul subgrupeii „cuvântul rău”, este dinamită din chiar miezul semantic al termenului în discuție, care poate semnifica, cu minime modificări morfolexicale, două noțiuni nu numai diferite, ci chiar opuse.

În ceea ce privește restul semnificațiilor „cuvântului rău”, evantaiul este foarte larg:

Cel ce ascunde ura are buze mincinoase, cel ce răspândește defăimarea este am bun (10,18).

Dreptul urăște cuvintele mincinoase; ticălosul aduce numai rușine și ocară (.....)

Vorbele defăimătorului sunt ca niște mâncăruri alese: ele coboară până în cămările pântecelui (18, 8).

Cine trădează taina umblă ca un defăimător și nu te întovărăși cu cel care are buzele mereu deschise (20,19).

Precum sunt norii și vântul fără ploaie, așa este omul care laudă (25,14).

Vântul de la miazănoapte aduce ploaie și limba clevetitoare aduce o față mohorâtă (25, 22).

Când își schimbă planul să nu-l crezi, căci șapte urâciuni sunt în inima lui (26, 25).

Așadar, „minciuna”, „trădarea”, „lăudăroșenia”, „clevetirea”, „ipocrizia” sunt câteva din defectele morale ilustrate prin „vorba proastă”, prin „gura păcătoasă” etc.

Având în vedere structura fundamental binară, mai precis, antitetică a proverbelor, opoziția care se construiește în cele mai multe enunțuri din această subcategorie onomasiologică este „cuvântul rău” vs. „cuvântul bun”. Mărcile negative sunt, de obicei, mai numeroase decât cele pozitive pe orice scară valorică ce vizează calitățile spirituale ale omului (adică pe orice axă + 0 -)². Instrumentele onomasiologiei pun în evidență noțiuni complementare, ca cele enumerate mai sus, vizibil mai numeroase decât cele „pozitive”. Totuși, valorile pozitive nu lipsesc din enunțurile proverbiale și, dacă statistic sunt mai puține, ca putere de cuprindere, ca profunzime a efectului, ele sunt mai puternic conturate. „Vorba bună”, „vorba înțeleaptă”, „limba dulce” apar destul de des în enunțurile parimiilor biblice – și totdeauna cu încărcătură semantică foarte bogată: „sfatul bun”, „vestea bună”, „adevărul”, „limba care răspândește știința”, „vestea bună”, iar uneori chiar „viața” însăși:

Cel ce binecuvintează va fi îndestulat, iar cel ce blestemă va fi blestemat (11, 25).

¹ Cf. DELL, s.v.

² Această distribuție inegală în privința percepției axiologice + – (de exemplu „deștept/prost”) se datorează faptului că trăsăturile pozitive, sunt considerate mărci ale normalității, pe când cele negative sunt percepute ca abateri la normele socialmente acceptate. Manifestate în diferite grade de alterare a normalului, trăsăturile negative se distribuie gradual pe o scală mai bogată, cu reflexele lingvistice corespunzătoare, cu maniere stilistice mai interesante de redare a nuanțelor ș.a.m.d. cf. *supra*...

*Buzele care spun **adevărul** vor dăinui totdeauna, iar limba grăitoare de moarte – numai pentru o clipă (12,19).*

*Limba dulce este **pom al vieții**, iar limba vicleană zdrobește inima (15, 4).*

***Cuvintele frumoase** sunt fagure de miere, dulceață pentru suflet și tămăduire pentru oase (16, 24).*

*Prin răbdare se poate îndupleca un om mânios și o **limbă dulce înmoaie oase** (25,15).*

*Precum e apa rece pentru un suflet însetat, așa e **vestea cea bună** dintr-o țară îndepărtată (25, 25).*

Dacă este adevărat că în asemenea contexte „pozitive” cuvântul se asociază cu noțiuni de mare generalitate, cu valori abstracte precum „înțelepciune”, „știință”, „existență”, tot atât de adevărat este faptul că forța ziditoare a cuvântului se exprimă în formule mai puternic colorate stilistic, mai bine reliefate în stânca puternică a spiritului uman. Sau, în orice caz, fără să intrăm aici în analiza formelor, pe care o vom face la locul cuvenit, trebuie să observăm că rolul distinctiv al cuvântului este redat prin imagini mai concrete, care sugerează stihiiile naturii, pe când rolul constructiv este redat printr-un evantai mai larg de imagini – de la cele concrete la cele abstracte întotdeauna delicate și luminoase:

Începutul unei certe e ca slobozirea apei dintr-un iezar; înainte de a se porni, dă-te la o parte! (17,14).

Bătutul laptelui dă untul, lovitura peste nas face să țâșnească sângele, iar întărâtarea mâniei duce la ceartă (30, 33).

vs.

Ca merele de aur pe poliți de argint, așa este cuvântul spus la locul lui (25, 11).

Inel de aur și podoabe de mult preț este povățuitorul înțelept la urechea ascultătoare (25, 13).

Să mai remarcăm aici valorile expresive care facilitează performanța enunțurilor proverbiale în versiunea românească a acestora. Mobilitatea determinantului românesc suplinește cu succes absența unor termeni abstracți din limba veche românească, astfel încât acolo unde textul grecesc sau latinesc folosește termeni diferiți, româna face apel la același termen, ba chiar la aceeași imagine, căreia îi impune însă valori diferite, chiar extreme prin simpla schimbare a raportului derminat-determinant. Astfel, sintagmele „Mierea de pe buze” și „buzele mieroase” semnifică lucruri total diferite, deși în plan denotativ înseamnă același lucru. Dialectica pozitivului și a negativului, atât de subtilă în frazeologismele tuturor popoarelor dă și aici o probă de subtilitate, de evadare din cadrele prea înguste ale oricărei scheme logice. Să mai adăugăm că între „vorba bună” și „vorba rea” se mai află un termen, care după aceleași scheme dure ale enunțurilor logice – ar trebui să semnifice punctul zero al relației „plus/minus” (pozitiv/negativ), adică punctul de referință. În structurile frazeologice care îmbracă proverbele biblice acest termen este „tăcerea”. Logic, schema ar trebui să se configureze astfel:

Vorba bună - - - - - Tăcerea - - - - - Vorba rea
(+) (Ø) (-)

Practic, însă, în proverbe, „tăcerea” este mai degrabă un substitut al vorbei bune, fiind distribuită foarte des la polul pozitiv al relației antitetice stabilite. Nenumăratele „corespondențe” cu enunțuri similare din întreg textul Vechiului și Noului Testament, în care „Tăcerea” este pusă în opoziție cu „Mulțimea vorbelor”, iar aceasta, la rândul ei, este asociată cu „vorba proastă”, „vorba rea” etc. în corpusul nostru, numai în această primă

clasă de proverbe, ideea „tăcerii” ca termen pozitiv al comunicării revine de 6 ori (din 72 de enunțuri), în variante care evidențiază mai mult sau mai puțin clar această distribuție:

Cel ce-și păzește gura și limba lui își păzește sufletul de primejdie (21, 23); cf. și 13, 2, care este, pur și simplu, o variantă a celei dintâi, apoi 14, 3; 17, 27; 18, 4; 26, 20; 29, 21³.

Proverbele construite pe tema *puterii cuvântului* au încă două subdiviziuni, pe care nici un criteriu al clasificărilor onomasiologice nu le poate plasa într-o altă grupă tematică. Trei proverbe sunt axate pe imaginea martorului mincinos. În principiu, ele ar fi trebuit încadrate la o pereche de noțiuni de tipul „dreptate/nedreptate”, care, la rândul ei, ar ține de supraordinata „cinste/necinste” ș.a.m.d. În plan real, este vorba aici despre referințele juridice, mai precis, despre o practică a sistemului juridic al civilizației Vechiului Testament, cu prelungiri până în vremurile noastre⁴. Actul juridic al chezașiei uza de puterea cuvântului, căruia i se putea deturna puterea de convingere în defavoarea prietenului chiar (de unde și încadrarea la proverbe despre prietenie etc.):

Martorul de nimic își bate joc de dreptate și gura celor fără de lege înghite nelegiuirea (21, 28).

Nu fi martor mincinos împotriva prietenului tău și nu fi pricină unei hotărâri nedrepte, cu buzele tale (24, 28).

Cealaltă subgrupă se înrudește cu aceasta, dar factorul negativ este, de data asta, nu martorul, ci împricinatul. Într-o formulare tautologică, atât de frecvente în proverbele de pretutindeni, *Cartea Pildelor* dă următorul îndemn:

Celui ce se pune chezaș pentru un străin merge rău; cel ce nu se pune chezaș stă la adăpost (11, 15).

De data aceasta actantul negativ este cel „chezășuit” și nu chezașul, minciuna, nedreptatea, necinstea trecând în responsabilitatea celui din urmă. Cel dintâi poate fi acuzat nu de incorectitudine ca la subgrupa anterioară, ci de nechibzuință:

Ca un arcaș care rănește pe toți, așa este cel ce se pune chezaș pentru cei smintiți și pentru cei ce trec pe cale (26, 10).

Discursul este însă astfel organizat, încât imaginea chezașului naiv este mereu asociată cu „vorba rea”, cu „gura slobodă”, deci cu puterea negativă a cuvântului:

... dacă te-ai pus chezaș pentru prietenul tău, dacă ai dat mâna⁵ pentru altul, atunci te-ai prins prin fâgăduieli ieșite din gura ta și te-ai legat prin cuvintele gurii tale (6, 1-2).

³ Utilitatea stabilirii unei demarcații semiotice nete între explicarea și transmiterea unui limbaj este dovedită de apariția unui concept intermediar „explicitare-transmitere”, propus de către Sanda Golopenția, într-un interesant studiu despre tăcerea ca mesaj în proverbe, „Buzele cele mute vorbesc pe tăcute”, în: *Educație și limbaj*, București, 1972, p. 181-190.

⁴ Astfel de aluzii la practicile sistemului juridic din cultura care dă la iveală proverbele respective, foarte numeroase în orice corpus de proverbe al culturilor mai vechi dau mai noi, ar justifica teoria originii juridice a enunțurilor proverbiale. A dăinuit mult timp, în istorie, studiul corpusurilor de proverbe, opinia conform căreia acestea reprezentau, la origine, vechi coduri de drept natural. Mărturii au fost considerate, în primul rând, formulările din cele două serii de texte-proverbe și logice umane, exemple edificatoare fiind *Codul lui Hammurabi*, *Maximele celor șapte înțelepți*, apoi chiar normele moralei creștine, ale celei orientale etc. în al doilea rând, studiile antropologice asupra unor popoare aflate încă în stare tribală păreau să confirme utilizarea proverbelor drept argumente juridice, cf. Enno Littman, *Abessinien*, apud Johan Huizinga, *Homo ludens*, București, 1977, p. 153.

Chiar și pentru vechile coduri europene, inclusiv românești, s-au făcut asemenea aprecieri, cf. N. Densusianu, „Proverbele romane ca materialu pentru institutiunile dreptului romanu in Dacia”, în *Orientalu latinu*, Brașov, 1874, nr. 1.

În realitate, este vorba despre similitudini discursive care justifică aceste utilizări interdisciplinare, remarcate ca atare de către vechii retori (Cf. Quintilian, *Arta oratorică*, V, 10,125).

⁵ Simbol al mărturie, în vechea procedură a lumii biblice, comparabilă cu sigiliul, cu semnătura de astăzi și, parțial, cu jurământul prestat cu mâna pe biblie din procedura modernă.

Așadar, o primă mare tranșă, ordonată după criteriile onomasiologice, aceea a *cuvântului rostit* se dovedește pe cât de eterogenă, pe atât de instabilă. Noțiunea centrală „cuvântul” se poate asocia cu altele – mai mult sau mai puțin abstracte, pasibile de a fi subdivizate, la rândul lor, într-un șir nesfârșit de alte categorii: „cumpătarea”/„absența cumpătării”; „prietenia”/„ura” ș.a.m.d.

Dacă luăm drept criteriu de clasificare actanții, atunci perechile antitetice trimit spre alte grupe onomasiologice: înțeleptul/nechibzuitul; pacifistul/certărețul; bunul sfătuitor/lingușitorul; cel ce (se) laudă/cel ce defăimează. Totuși, aceste categorii pot fi reduse la două fețe ale aceleiași realități constante: cel ce zidește prin cuvânt/cel ce dărâmă prin cuvânt.

BIBLIOGRAFIE

Biblia de la București (BB), Biblia adevărată Dumnezeiască Scriptură a Vechiului și a Noului Testament. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani în facsimil și transcriere, cu aprobarea Sfântului Sinod..., București, Editura Institutului Biblic și Misiune al B.O.R., 1997.

Biblia 1688 (Biblia de la București) (BB₁), vol. 1-6, Volume coordonate de Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marieta Ujică. Universitatea „Al. I. Cuza” Iași/Albert Ludwigs Universität – Freiburg, Editura Universității, Iași, 1988-1989.

Biblia 1688 (Biblia de la București) (BB₂), vol. I-II. Text stabilit și îngrijire editorială de Vasile Arvinte și Ioan Caproșu, Iași, Editura Universității „Al.I. Cuza”, 2001-2002.